

Mistä suomalaisuus kumpuaa, mistä Suomen aateliset ammensivat itsenäisyysajatuksensa:

Anjalan- liiton salaseura ja suomalaisuus, Seppo Liukko

Esitelmä Vantaan Rotaryklubi 14.1.2010

Esipuhe: Tämä historia - artikkeli on seurausta Liukko - nimitutkimukseni aineistonkeruun, vuosien 2005- 2010, yhteydessä havaitsemiini tapahtumaeroihin mm. erilaisten tapahtumien asiakirjojatietojen, historiallisten lähteiden, paikallishistorian ja ”virallisen” Suomen historiakirjoitusten välillä. Nämä ”avoimet” kohdat liittyvät erityisesti suomalaisten kannalta merkittäviin historiallisiin tapahtumiin Ruotsinvallan ajalta, pääasiassa keskiajalla ja uuden ajan alussa. Muutamat kohdat artikkelissani sivuavat tutkimukseni Liukko – nimiä;- kyliä, - taloja - talonpoikia ja -rustholleja, joiden kautta olen itse aikanaan perehtynyt tarkemmin Suomen historian eri vaiheisiin. Muutamat tapahtumat näyttävät em. nimitutkimuksen aineistojen valossa erilaiselta, kuin mitä Suomen historiasta on kirjoitettu tai jostakin syystä kokonaan vaiettu. Tällaisen tutkimuksen sivujuonteena olen huomannut, että historiankirjoituksen määritelmät ovat kiinni siitä, kuka on ne kirjoittanut ja kenen näkökulmasta historiaa kirjoitetaan. Tämän pohjalta uskaltaisi jopa väittää, että jotkut tietyt kohdat Suomen historiakirjoituksessa pitäisi tarkistaa tai muuttaa suomalaisen näkökulman mukaiseksi, eli lähemmäksi todellisia tapahtumia. Tällainen suomalaisille merkittävä historiakokonaisuus on keski- uudella - ajalla olleet suomalaisuuden merkit, joiden seurausilmiöihin myös Anjalan liiton Suomen itsenäisyyteen pyrkivä tapaus on luettava. Näistä asioista on usein ja jostakin syystä kirjoitettu yksipuolisesti tai vähättelevästi. Tämän artikkelin tarkoituksena on tuoda esiin samojen tapahtumien suomalaisia näkökulmia ja samalla mahdollisesti sellaista uutta asiaa, joka lisäisi lukijan / kuulijan kiinnostusta Suomen historiakirjoitusta kohtaan.

14.1.2010 Seppo Liukko

Ks. Anjalan liitto esityksestä laajemmin (lähdetietoineen) Seppo Liukon kotisivut (www.elisanet.fi/liukkohistoria/), suomalaisuus otsikossa.

Mistä Suomen itsenäisyysajatuksset kumpuavat?

Suomalaisilla (oma väestö- oma kieli) oli oma talonpoikainen hallinto jo rautakaudella.

Keskiajalla suomalaisten hallinnossa kristinusko ja aateluus olennaisia, sillä ensin kirkko pyrki hallitsemaan suomalaisia katolliseen uskonopin mukaisesti. Vasta 1300- luvulta alkaen aateliset hallitsivat osaa Suomesta kirkon ja kuninkaan säätämien lakien avulla. 1500- luvulta alkaen Kustaa Vaasa otti kirkolta vallan – ja verotusoikeuden, samalla talonpoikien maanomistusoikeus siirtyi talonpojilta kuninkaalle, joka lahjoitti maat aatelisille ja säädätti mm. noitavainolait, joilla

kitkettiin Suomesta Kalevalaista kansanuskoa. Aatelistoa ei voinut sanoa vielä tuolloin suomalaiseksi.

Uudenajan alussa Turun koulun vaikutus alkoi vaikuttaa suomalaistumisen suuntaan, sillä vaikka pappiskoulutus oli ruotsinkielistä, osasivat suomalaiset papit suomenkieltä ja olivat tekemisissä suomenkielisten kanssa. Papit ja oppineet levittivät uutta tietoa suomalaisten menneisyydestä, Kalevalaisesta - eli suomalaisten vanhasta kulttuurista tieto levisi myös ruotsinkielisen, mutta silloin jo Suomessa syntyneiden aatelisten käyttöön. Se loi osaltaan jonkinlaista kansallistunnetta varhaisnationalismia. Aatelisto muuttui myös joltakin osalta myötämieliseksi Suomen erottamiseksi Ruotsista. Tämä muutos tuli konkreettisesti esille 1700 – luvulla, kun aatelisten yhteinen sitoumus Anjalan liiton upseerien sitoumuskirja allekirjoitettiin, Suomen erottaminen Ruotsista olisi mahdollista.

Tästä kehityksestä vahvimpana esimerkkinä on mm. Anjalan liitto vuonna 1788. Tässä esityksessä esitellään tarkemmin perusteita, miksi suomalaiset aateliset lähtivät etsimään mahdollisuuksia Suomen itsenäistämiseksi Ruotsista, vaikka aatelisten valta Suomessa olikin aikaisempina vuosisatoina saatu nimenomaan Ruotsin kuninkailta (tai katoliselta kirkolta).

Hieman historiaa:

Kirkon vahvuus perustui Paavin suojelukseseen:

Katolisen kristinuskon hallinto, Pyhä saksalais-roomalainen keisarikunta ulottui ja vaikutti jo vuodesta 966 alkaen, Italian puolivälistä Saksan Itämerenrannikolle. Tämä kristillinen vaikutus siirtyi 1100 - luvulla Tanskaan ja Ruotsiin. Katolinen kristinusko vakiintui Varsinais- Suomeen vasta n. 1200- luvun puolivälin jälkeen kolmen ristiretken avulla. Suomalaisten talonpoikien kannalta Suomeen asemiesten avulla kristinuskoa levinneet ristiretkeläiset /asemiehet olivat erilaista väestöä, kieleltään ja kulttuuriltaan.

Aateliston synty talonpoikaisväestöstä:

Aatelisto ”synnytetään” Ruotsiin vuonna 1280, kun Mauno Ladonlukko säätö ns. Alsnön aatelislain (privilegion), jossa ratsupalvelun kuninkaalle luvanneista talonpojista tuli aatelisia, ja saivat verovapauden ja ko. rälssi- lahjoitusmaiden entisten omistajien eli talonpoikien veronkanto- oikeuden (talonpojat menettivät myös perintöoikeutensa maahansa).

Millainen väestö Suomessa oli ollut ennen ristiretkien aikaa?

Suomeen ensimmäiset asukkaat, alkuperäiset suomalaiset:

Jääkauden jälkeen alkuperäiset suomensukuiset asukkaat siirtyivät jääkauden jälkeen Suomeen n. 10 700 vuotta sitten, Kundan – suomensukuisten kulttuurista (suomensukuisten väestöjen alueelta).

1. Metsästäjähämäläiset; jatkuvuusteorian mukaiset alkuperäiset suomalaiset

/suomenkieliset n. 8700 eaa. alkaen

2. Vasarakirvesgermaanien kaskiviljelijät Suomen alueelle n. 2500 eaa., jotka assimiloituivat alkuperäisten metsästäjä hämäläisten kanssa, näistä muodostuivat talonpoikainen maanviljelyväestö n. 500 eaa. mennessä. Finnit (l. kaskimaanviljelijät) ja skridefinnit (l. metsästäjähämäläiset eli lappalaisia - ei vielä maanviljelyä), joista viimeainituista tuli myös myöhemmin myös talonpoikaisyhteiskuntaan kuuluvia 1200 – luvulla.

Vielä 1500- luvulla n. 95% kaikista suomalaisista kuului talonpoikaisyhteiskuntaan.

3. Pohjoissaamelaiset; Komsan alue n. 9000 eaa. alkaen, poronmetsätys / -hoito (ei Etelä-Suomessa)

Yhteenvedona suomalaisten historiaa; ”kenen valta Suomessa”;

1. Oma suomalainen talonpoikaisyhteiskunta; n. 1600 eaa. – 1100- luku
2. Katolinen Paavinvalta, Ruotsin katolinen kirkko n. 1156- 1389,
3. Tanskan valta, Kalmarin unioni 1389- 1520
4. Ruotsin Kuninkaiden valta n. 1520- 1808 (n. 288 vuotta)
5. Venäjänvallan aikainen autonomia, suomenkielen käyttöönotto ja suomalaisen yhteiskunnan rakentaminen 1808- 1917, maailman ensimmäinen vapaa omaisuudesta riippumaton kaikkien vaalioikeus Suomessa 1907
6. Itsenäinen Suomi 1917-

Historiaa on aina kirjoitettu voittajien / hallitsijoiden ehdoilla:

Suomen historian ja suomalaisuuteen liittyvät merkittävimmät kohdat (ns. Ruotsinvallan kipupisteet eli suomalaisuuden kannalta merkittävät kohdat historiasta) ovat kirjoitettu hyvin usein voittajien ehdoilla, ja Ruotsinvallan ajalta ruotsalaisesta näkökulmasta.

Historiaa kirjoitetaan yleensä voittajien näkökulmasta. myös tässä Anjalan liiton tapauksessa; ”vaikka Suomi on itsenäistynyt ja tilanne muuttunut, asiaa ei voi korjata Suomen näkökulmaksi?” SL.

On useita tapauksia jolloin asia on jälkikäteen asiakirjoissa muutettu tai kokonaan vaiettu (esim. talonpoikaiskapinoiden laajuus ja noitavainojen Kalevalaisen kulttuurin kitkentä, noitatuomioiden asiakirjat), jolloin historiaa on jälkikäteen vaikea tutkia. Silloin on mahdollista sanoa, ettei sellaista ole tapahtunut, kun siitä ei ole asiakirjoja: ”Sitä mitä ei ole kirjoitettu, ei ole olemassa”. Tässä esityksessä em. historialla tarkoitetaan joitakin Ruotsinvallan n. 200 – 800 - vuotta vanhoja asioita.

Esim. näkökulman vaikutuksesta

(eli mitä näkökulma merkitsee, vaikka asia olisi sama):

Kustaa III voitti Anjalan liiton kapinan, kirjoitutti ko. ajan historian (1788- 1792), ja

edelleen voimassa ns. vanha ruotsalainen näkökulma, miksi?

Tässä ruotsalaisessa historiassa kuvataan mm. Sprengtportenin Anjalan liiton ja Suomen itsenäisyyteen tähtääviä toimia maanpetturuutena. Saman arvostelun saavat monet muut Suomessa syntyneet aateliset, jotka ryhtyivät Anjalan - liittoon. Nämä olivat liittokirjaan sitoutuneet allekirjoittajina myös maanpettureita **ruotsalaisten** näkökulmasta.

Suomalaisten näkökulmasta katsottuna kyseessä pitäisi olla merkittävistä itsenäisyysmiehistä, jos asiaa suomalaisten taholta edes riittävästi vieläkään tunnetaan. Tämän asian selvittämiseksi, tarkemmin tässä esitelmässä...

Suomalaisuus Ruotsinvallan aikana ja ko. historiakirjoitus. Onko niissä suomalaisten näkökulma?

On ollut tiettyjä Ruotsinvallan aikaisia kipupisteitä, joiden tarkoituksena on ollut vähentää Ruotsin valtioon kuuluneen suomalaisten erilaisuutta ruotsalaisista.

On ollut erilaisia toimenpiteitä, joilla haluttiin poistaa suomalaisuuteen liittyviä merkkejä. Sillä sellaisen väestön hallitseminen on vaikeaa, jolla on erilaisia uskomuksia, erilainen kieli tai poikkeava kulttuurihistoria.

Hallitsemisen kannalta on ollut tärkeää, että näitä merkkejä pyrittiin kitkemään. Ruotsinvallan aikana kaikki suomalaisuuden kannalta tärkeät tapahtumat ovat sellaisia, joita pitäisi vaieta. Siksi Ruotsin vallan ajalta Suomen ja suomalaisten historiaa on kirjoitettu Ruotsin kannalta tarkoitushakuisesti. Tarkoituksena ilmeisesti on ollut vähätellä suomalaisten kulttuuria ja -kieltä tai vanhaa suomalaisten omaperäistä kalevalaista kulttuuria (eli suomalaisuutta), joka oli täysin erilaista kuin esim. ruotsalaisten kulttuuri.

Näihin liittyneitä tapahtumia on muunneltu tai tarkoituksellisesti jätetty mainitsematta asiakirjoissa tai asiakirjoja on tuhottu jälkikäteen.

Mahdollisesti osa tapahtumista on kerrottu jälkikäteen eri tavalla kuin mitä on tapahtunut. Pelkona mahdollisesta suomalaisten omasta tietoisuudestaan, saattaisi olla suomalaisuuden nousu ja mahdolliset itsenäisyyspyrkimykset (esimerkkinä Anjalan liitto).

Yhtenä esimerkkinä mainittakoon mm. talonpoikaikapinat, joissa aina on mainittu vain ” yksi hullu talonpoika, joka oli erityistapaus ja ko. kapinan aiheuttaja” tällaista on Lallin ja Davidin kapinoista kerrottu Ruotsinvallan alkuajoista alkaen. Ja mikä olikaan kertoessa näkemystään asioista, kun 1100- 1400- luvulla ns. todellisten tapahtumien aikalaiskerrontaa ei kukaan suomalainen (- suomenkielinen) muistiin kirjoittanut. Ja jos joku kirjoitti, niin tämä oli ko. tapahtuman ns. ruotsalaisen osapuolen virkamies, jolla oli oman ryhmänsä tarkoitushakuisuutta tai sitten jokin suomalaisuuteen viittaava asiakohta vaiettiin ”olemattomaksi” eli kun asiasta ei kirjoiteta mitään, sellaista ei ole tapahtunut?

Näin on tapahtunut esim. Davidin kapinassa. Vaikka todellisuudessa tässä Nokian Viikin aateliskartanoon tehdyssä hyökkäyksessä oli kyseessä laajempi talonpoikaikapina- aalto Suomessa, Nokialla, Lammilla ja Viipurissa, siis vuonna 1438. Tässä talonpoikaispäällikön Davidin eli Taavetti Heikkilän kanssa oli paljon ko. alueen talonpoikia. Tästä Maunu Tavstin aikana kerrotussa historiassa on vain em. ruotsalainen näkemys tallennettu historiaan (vain yksi hullu talonpoika..”).

Nuijasota on jo ollut sen verran lähempänä että sen todellinen luonnetta ei voi kokonaan muuttaa (tässäkin tapauksessa ns. suomalaisuus näkökulmaa on haluttu selvästi peitellä).

Ruotsinvallan kipupisteet ovat olleet suomalaisuuden kannalta merkittäviä asioita (näistä on haluttu vaieta eri tavoilla):

Tällaisia julkisuuden ja hallinnon kannalta vaikeita kipupisteitä ovat esimerkiksi:

1. **suomalaisten talonpoikien vieraan vallan vastustamiskapinat**
2. **puhdasoppisuuden ajan toimenpiteet mm. noitavainoista tai**
3. **1700- luvun Anjalan liiton tarkoitusperistä**

Näistä asioista ei ole vielä kukaan kirjoittanut ns. suomalaisten näkökulmasta. Mitä se tarkoittaa, tulee toivottavasti tarkemmin ja laajemmin perusteltuna esiin tässä artikkelissa.

Johdanto suomalaisuuteen:

Aluksi on selvitettävä muutama Anjalan liittoa edeltänyt tapahtuma, jossa suomalaisuus on ollut vaarassa hävitä.

Lisäksi asiaa selventää, kysymys suomalaisuuteen liittyvistä perusasioista: Oliko suomalaisella omaa identiteettiä, oliko suomalaisuutta ennen Anjalan- liiton aikaisia tapahtumia?

Kansallinen identiteetti syntyy väestön ominaisuuksista, kielestä, kulttuurista ja historiasta eli tietyistä kansakunnan perusasioista. Mikäli toinen valtakoneisto ”saa” tai ottaa hallittavakseen tällaisen erilaisen kansakunnan tai väestön, se välittömästi alkaa sopeuttaa ko. väestöä oman kulttuuriinsa mahdollisimman nopeasti voidakseen hallita tehokkaasti.

Tällaista on tapahtunut suomalaisille n. 1100- luvun lopulta alkaen. Sitä ennen suomalaiskieliset suomalaiset ovat viljelleet maata ja metsästäneet oman kulttuurinsa puitteissa tuhansia vuosia. Suomalaisilla on vanhempi oma (väestö ja kieli-) historia kuin ruotsalaisilla tai venäläisillä ja vain suomalaisille kuuluva omaperäinen monituhatuinen kalevalainen kulttuuri.

Suomalaisilla oli olemassa oma talonpoikainen verotus ja hallinto ennen ristiretkiä.

Tällaista oman kansakunnan merkkejä tai -historiaa ei ollut vanhemmalla rautakaudella, suomalaisten myöhempien aikojen hallitsijoilla; ruotsalaisilla tai venäläisillä (vanhempi rautakausi 500 eaa. – n. 500 jaa.).

Suomalaisuus kumpuaa Kalevalaisesta ajasta, jo suomensukuisten laajan alueen – Kampakeramiikan ajasta n. 5000 eaa. alkaen. Jonka jälkeen on syntynyt ja kehittynyt mm. Kalevalamittainen runous n. 1000 eaa. (prof. Kuusi/Anttonen).

Ristiretkiä 1200- luvulla tehtiin Suomeen 3 kpl, ne olivat aseellisia maihinnousuja (FMU).

Pähkinäsaaren rauha 1323 jakoi suomalaiset itä- ja länsi- suomalaisiksi, raja kulki Kannakselta Kivennavalta) - Pohjanlahdelle (Raahe). Tämä tarkoittaa, että itäinen puoli jäi Novgorodin ja silloin ns. Itä-Rooman Konstatinopolissa olleen Patriarkan alaisuuteen. Läntinen suomalaisuus jäi silloin Rooman Paavin alaisuuteen. Tämä ns. läntinen suomalaisuus jäi vuosina 1389- 1521 Kalmari Unionin tanskalaisten osittain hallinnoimaan Varsinais - Suomeen, Satakuntaan, ja myöhemmin Hämeeseen (ja Etelä-Karjalaan). Muu osa Suomesta ei ollut oikeastaan kummankaan osapuolen hallinnassa.

Suomalaisia talonpoikaisia vastarintajohtajia jo ensimmäisistä aseellisista maihinnousuista alkaen:

Lalli 1156 Köyliössä oli ensimmäisiä vastarintamiehiä, yhdessä useiden muiden talonpoikien kanssa. David, Ison Heikkilän talon isäntä johti laajaa talonpoikien kapinaa Vesilahdella 1438 sekä Jaakko Ilkka Nuijasodan pääasiallinen talonpoikien johtaja 1596- 97. Kapinat olivat todellisuudessa talonpoikien vastustusta vieraskielistä - ja vierasta valtaa edustavia aatelisia vastaan.

Taulu (Esityksen PowerPoint dioista):

Suomalaisten* talonpoikien kapinointi vieraskielistä valtaa ja vierasta kulttuuria vastaan – kansannousuja 1100 – 1500, silloin vielä ns. ruotsalaiset aateliset ja *1700– luvulla voidaan sanoa suomalaiset aateliset (1788)

Ruotsalaisten aseellinen maihinnousu* Suomeen 3 ristiretkiä, alla esim. 3 – kapinaa:

1. **Lalli** * Köyliön talonpoikien edustajana Lalli (1156), historiaan merkittynä (REA) n. 1171 alkaen talonpoikien vastustusta 1280 –luvulle saakka **Ruotsalainen *aseellinen maihinnousu Suomeen** . Köyliön Historia... talonpoikia mm. Liukolan talosta. Paavin kirjeet paljastavat, että kyseessä on ollut kirkon asemiesten aseellinen maihinnousu (tätä ei ole ruotsalaisessa hist.kirj.) . Turun Tuomiokirkon mustakirja FMU /REA (sekä Porthan) Tarkiainen*
2. **David (Ison Heikkilän talon isäntä, 1438)**
Viikin- Nokian kartano **1438, talonpojilla tavoite vähentää ruotsalaisen aatelin valtaa, h-kirj.; vastuussa yksi h- talonpoika** osallistuneita mm. Vesilahden Järvenrannan kylän Liukkoja allekirjoitus 12/ pitäjä /Maunu Tavast. HUOM. → **Vanha ruotsalainen historiankirjoitus, yleensä; "kapinoimassa vain yksi hullu talonpoika tai rikollinen"** (edm. Lalli, David)

3. Jaakko Ilkka, Nuijasota 1596-97.

Kapinointia laajalti Suomessa, kuolleita yht. 3000 , -**Talonpoikien taistelut** (mahdoton taistelu), aatelisten ylivoima- **ammattilaisia – harhautukset mm. Nokiolla ja Mikkelissä samanlainen harhautus, Nuijasodan talonp. osallistujia: Nokiolla Vesilahden Liukko ja Savo / Liukkolan kartanon alueella Mikkelissä ja Pohjanmaa/Santavuori-**

Lopputulokset: Nuijasodassa suomalaiset talonpojat lyötiin, n. 2000- 3000 talonpoikaa tapettiin (PS. Suomen asukasluku n. 300.000). Kaarle Herttua kosti Klaus Flemingiä kannattaneille Suomen aatelisille 1599 Marttilassa. Suomen talonpojat ja aateliset oli lyöty, eikä 1600- luvulla kapinoitu. Nuijasodan aatelisten suuri häviö Kaarle-herttualle oli ehkä osaltaan myös sellainen signaali, joka myöhemmin saattoi johtaa mm. Anjalan liittoon.

1600- luvulla ei Suomessa kapinoitu, miksi?

Uuden ajan alussa suomaisten talonpoikien kapinointi loppui, miksi?

On sanottu, että Ruotsin valtio oli tiukka ”kurivaltio” (Heikki Ylikangas).

Silloin suomalaisiin lamauttavasti vaikutti vielä laajaa tuhoa aiheuttanut Nuijasota.

Mutta kurivaltion olemus suomalaisia kohtaan tulee esiin merkittävästi puhdasoppisuuden aikana, kun käyttöön otettiin jo Kustaa Vaasan säätämät noitavainolait (mm. Örebron säädökset), joita käytettiin suomalaisten Kalevalaisen kulttuurin kitkentään. Talonpoikien normaaliin maatalouteen kuuluvat Kalevalaisen kulttuurin tavat ja menot kiellettiin, sen harjoittamisesta annettiin jopa kuolemantuomioita. Tällöin talonpoikien ”edustaja- tietäjä” usein tuomittiin kuolemaan kalevalaisena noitana. Silloin ns. suomalaisesta kulttuurista ei uskaltanut puhua talonpoikien lisäksi sen paremmin papit tai aatelisetkaan. Puhdasoppisuus oli hyvin tarkkaa, noitavainoepäilyn syytekyynnys oli hyvin matala.

Taulu:

Suomi 1500- luvun ja varsinkin 1600- luvun ruotsalainen kurivaltio:

Kustaa Vasasta alkaen 1523- 1560 Kalmarin Unioni loppui. Kustaa Vaasa otti katoliselta kirkolta vallan ja varat sekä lisäsi talonpoikien veroja. Talonpoikien eräsijat kruunun omaisuutta, määräysvalta ja verotusoikeus, ja talonpoikien omistamien tilojen lahjoitusoikeus aatelisille, sääntely oli riittävä talonpoikaisväestön hallitsemiseksi. Kalevalainen kansanusko oli vielä ongelma, Sen aika koitti 1600- luvun Ruotsin ankaran puhdasoppisuuden aikana

Puhdasoppisuus ja kalevalainen kansanperinne:

Uskonpuhdistus luterilainen protestanttisuus, otettiin Kuninkaan vallan tueksi:

Tämä oli keino päästä eroon vanhasta katolilaisuudesta ja - kirkon suuresta vallasta ja - varoista (mm. Kuusiston linna poltettiin ja katolisen kirkon varat kuninkaalle). Suomalaisten oma kalevalaisen uskon kitkentä alkoi, noitavainolakien avulla (1500-/1600 lukujen noitavainolait*). Noituuden ja taikuuden harjoittamisesta (*talonpoikaiset taitat maatalouden – ja karjan onneksi*

tai terveydeksi) tuomiona oli käytännössä kuolemantuomio (*jonka seurauksena ko. suku menetti kaiken omaisuutensa, vaikka kuolemantuomiota ei olisikaan täytäntöönpantu*). Kalevalaisen kansanuskon harjoittaminen oli kokonaan kielletty. Kuninkaan säättämissä säädöksissä määrätään kirkko ja papit valvomaan kansalaisten harjoittamaa noituutta ja tuomaan oikeuden tuomittaviksi ne jotka säädöksiä rikkovat (ks. mm. Västeråsin valtiopäivät 1527 ja Örebron säädökset).

Noitavainojen olemassa olosta ja sen käytöstä suomalaisten kansanuskkoa vastaan on esimerkkinä noitamieheksi todettu Olavi Luikko, joka vuonna 1650 tuomittiin kuolemaan mestaamalla. Tuomio toteutettiin omalla paikkakunnalla eli Vesilahdella. Tästä tapauksesta käräjäoikeuden ja Turun hovioikeuden tuomion perusteet ja asiakirjat on hävitetty, eli vaiettu koko asiasta, siksi jäljellä on vain ns. pyövelin palkkakuitti, **josta asia tulee julki.**

Kaikkihan me nykyajan ihmiset tiedämme, ettei O. Luikko ollut mikään noita, mutta hänet ja hänen kaltaisensa ”talonpoikaistietäjät” haluttiin vaientaa ja samalla kitkeä puhdasoppisuuden ajan mukaisesti kaikki suomalaisuuteen viittaava kulttuuri pois Suomesta (ja myös mm. Ruotsin suomalaismetsistä (*mm. noitatuomioissa varottiin erityisesti mainitsemasta Kalevalaisuutta - kalevalaista loitsukulttuuria, vaikka osa säädöksistä oli suunniteltu nimenomaan noituutta ja taikuutta vastaan*). Kalevalaisuus oli kuitenkin osa suomalaisuutta ja vielä 1500- 1600- luvulla se oli talonpoikien normaaliin elämään kuuluvaa toimintaa. Kalevalaisen kulttuurin olemassaolo on haluttu kieltää ja vaieta. Mutta Kalevalaisuuden olemassa olosta silloin todisteen antaa itse M. Agricola Psalttari teoksessaan 1550- luvulta; siinä on selkeä maininta hämäläisten talonpoikien palvomista Calevanpojista.

Suomen kieli kiellettiin tai ainakin aiottiin kieltää 1600-luvun lopulla. Tämä on verrattavissa ”venäläisten ”helmikuun manifestiin” 1899, josta on paljon mainintoja suomalaisten näkökulmasta historiassa. Suomenkielen kieltäminen (puhekielenä), oli tavoitteena 1600-luvulla Ruotsinvallan aikana. Suomessa kaikki koulutus (kirjoitus /puhekieli) mm. pappiskoulutuksessa oli yksinomaan vain ruotsinkielistä (Ruotsinvallan aikana suomenkieltä ei opetettu). Puhdasoppisuuden nimissä myös Kalevalainen kulttuuri oli tarkoitus kitkeä kokonaan pois suomalaisilta. Näiden ns. suomalaisuuden merkkien kitkemiseen liittyvistä asioista ei Suomen historiassa riittävän paljon käsitellä? Ks. esim. metsäsuomalaisten erikoinen asema Ruotsissa mm. Värmlannissa (mm. kielikysymys).

Taulu:

Miksi Kalevalainen kansanusko kuitenkin säilyi?

Tähän asiaan liittyy muutamia lopputulokseltaan positiivisia ja merkittäviä yhteensattumia;

1. **Noitavainot 1500- 1600 – luvulla kohdistuivat voimakkaimmin ns. Ruotsinvallan tarkemman kontrollin alla oleviin (Suomalaisiin) maakuntiin, kuten Varsinais- Suomen ympäristön Hämeen ja Satakunnan alueille. Nämä**

ns. kalevalaiset tietäjäsuvut / omaiset joutuivat kuolemantuomioiden kohdalla menettämään maansa (eli menettämään koko omaisuutensa, myös vaikka mestausta ei olisikaan täytäntöönpantu). Siksi näitä kalevalaisia sukuja pakeni Varsinais- Suomen ympäristön alueelta Päijänteen itäpuolisille alueille osta myöhemmin Karjalaan, jonne muodostui Kalevalainen lauluperinne 1600- luvun alusta alkaen. Suomen Kalevalaisen kulttuurin keskusalue oli ollut nimenomaan ennen Ruotsinvallan saapumista, juuri Varsinais- Suomessa ja Hämeessä, näillä suomalaisuus alueilla olivat myös suurimmat talonpoikaisväestöjen vastustukset Ruotsinvaltaa vastaan (talonpoikaisjohtajista mainittakoon mm. Lalli, David ja Jaakko Ilkka).

→ Näillä Varsinais- Suomen ympäristön alueilla oli ollut myös laajin talonpoikainen kansannousu **Nuijasota** ruotsinvaltaa vastaan vielä 1500- luvun lopulla, joka osaltaan vaikutti suomalaisten Kalevalaisen perinteen siirtymisessä Karjalaan. Ruotsin valtiokoneiston kuri kosketti eniten juuri näiden em. alueiden väestöä. Noitavainot talonpoikia vastaan juuri tällä alueella olivat suurimmat, myös näitä Nuijasodassa syytetyiksi joutuneita talonpoikaissukuja pakeni Karjalaan, Inkeriin ja Viroon, heidän mukanaan siirtyi suuri määrä Länsi- Suomen alkuperäistä Kalevalaista kulttuuria.

2. **Tavallaan Kalevalaisen kulttuurin säilymisen kannalta, hyvä asia oli se**, että Ruotsi voitti 1595 Täyssinän ja 1607 Stolbovan rauhann ehdoissa Karjalan, Inkerin Ruotsille.

Nimittäin tässä tapauksessa Ruotsin kuninkaan vallan välikappaleena ollut kirkko puhdasoppisuuden aikana sovelsi vanhoja noitavainolakeja myös näihin vääräuskoisiin. Karjalan ja Inkerin vanhat suomalaisväestöt olivat Nowgorodinvallan aikaisia ortodoksi kirkkouskovaisia, jotka joutuivat lähtemään karkuun Ruotsin ankaraa puhdasoppista luterilaistamista. Karjalaisia ja Inkeriläisiä muutti Moskovan lähetyville Twerin alueelle n. 50-60. 000 ihmistä.

→ Karjala ja Inkeri ”tyhjenivät paikoitellen lähes 100%:sti, talot jäivät tyhjilleen, pellot viljelemättä. Ruotsin kuningas halusi, että Hämeestä ja Savosta talonpoikia siirtyisi näille alueille. Kun talonpoikaisväestöä muutti Karjalaan, mukana **muutti myös Kalevalainen kansanusko**, sen tavat- riitit. Kun Karjala ja Inkeri sijaitsivat riittävän kaukana (kurivaltion vaikutus ei ulottunut reuna – alueille) Ruotsinvallan Suomen päähallintoalueestaan Varsinais- Suomesta, suomalaisten Kalevalainen kansanperinne säilyi 1800- luvulle, kuten hyvin tiedämme silloin kerätyistä Suomen kansan vanhoista runoista (SKVR n. 110.000 värssyä), joista suurin osa on Vienan- Karjalasta ja Inkeristä edellä mainituista syistä johtuen.

Ruotsin kruunu teki ”liian-” paljon rälssilahjoituksia Kuninkaan sodissa ansioituneille baltin- saksalaisille aatelisille. Suomen talonpoikien maita lahjoitettiin aatelisille 1600- luvulla erityisesti Kustaa II Aadolfin ja Kristiina kuningattaren aikana. Kruunun vaikutusvalta ja varat vähenivät, suhteessa aatelisiin, koska aatelistet saivat periä verot ko. lahjoitusalueiden talonpojilta, mutta olivat itse verovapaita.

kruunulle.

Taulu:

Ruotsin hallitsijat 1600- luvulla ja 1700- luvun alussa

Kustaa II Aadolf 1611- 1632 (Luzern) 30-vuotinen sota, Westfalenin rauha.

Suuri uskonsota (kat./LPr) eli 30-vuotinen sota, jossa Ruotsi ehti olla vain 18- vuotta, koska sillä oli sen alussa, oma sotansa Venäjää vastaan kesken.

Kruunulta oli annettu liian paljon rälssilahjoituksia – ansioituneille aatelisille:

1. esim. em. 1617 Stolbovan rauha, Käkisalmi Ruotsille- Sen jälkeen de la Gardie sai koko läänityksen

2. esim. v. 1615 mm. Westfalenilaiselle / baltinsaks. Von Der Pahlen:lle Liukkolan Säterikartano Mikkeli (Porthan historia), - Van der Palenille n. 65:n talonpojan maa-alueet Säteriin. **Von der Palen aateloitu Liukkolan aikana** (-ks. *Palmsen kartano Virossa*), sitten Liukkolan säteri > sotilasvirkataloksi mm. jossa 1700-luvulla olivat mm. Wriqth/Ehrnroot – sotilassuvut ja sitten mv- opisto F.A. Serlachius 1856 (nyk. Otavan mv- koulu) .

Suuria muutoksia Ruotsi- Suomessa, myös Kustaa Vaasan miespuolinen suku päättyi Kristiina Kuningattareen 1632- 1654, **Uusi kuningassuku Ruotsiin; Kaarle X Kustaa 1654 -1660**, Saksalainen Pfalzin kreivillinen suku tulee Rheinland - Pfalilaisesta kuningassuvusta - Kustaa II Aadolfin sisaren poika.

Kaarle XI 1660- 1697, itsevaltius 1682, Isoreduktio – aatelislakien peruutus.

Aatelisten veronkanto- oikeutta vähennettiin – talonpojan pelastus. Valtiolle tuloja - sotalaitos uudistettiin - ratsutilat (Rusthollit)- näistä ei enää aatelisia, - upseereille sotilasvirkatalot 1680- luvulta ja uudenlainen **ruotulaitos**.

Kuninkaan vastustus kasvoi - aatelisten taholta vastustusta → **Isoreduktiolla Valtiolle varoja ja ruotulaitos oli hyvä idea sotilaallisesti** (PS. Rusthollit- ratsastalot ei enää aateluutta).

Venäjällä; livana III ja livana Julman jälkeen Romanovit 1613 alkaen 1700- alk. **Suuri Pohjan sota ja sodat Suomessa**

Pietari Suuri 1682- 1725

Pietarin kaupungin perustaminen 1703, sotilaallinen vahvistuminen

Kaarle XII (1697- 1718 Norja): Pultavan taistelu 1709 (etelä – itä Ukraina) Pietari suuri voitti. Ruotsin valtiomahti päättyi, heti jatkoksi Venäjän raaka → **Isoviha Suomessa ja mm. Napuen taistelu 1714 jne..**

Isovihan jälkeen Uudenkaupungin rauha 1721 . Inkeri- Viro – Liivimaa takaisin Venäjälle - myös Karjalan kannas- Käkisalmi (olivat Ruotsilla n. 100v.). **Sen jälkeen taas uusi kuningas-suku, nyt Holstein – Gottorp- sukua** 1750, tämä oli Keisarinna Elisabetin esitys 1742 (Pikkuvihan rauhanehdoissa)

Kaarle XI sääti suuren reduktion (1680-luvulla), jolla aatelisten lahjoitusmaita palautettiin huomattavan paljon talopojille, ja valtion verotulot alkoivat kasvaa. Samaan aikaan perustettiin ruotulaitos (sotilasvirkatalot jne.) ja sellaisia suurten - varakkaiden talonpoikaistalojen rustholleja, joille säädettiin ratsupalvelu ja sitä vastaan verovapaus, mutta aateluutta näille ko. ratsutiloille (*ratsastalot*) ei enää annettu.

Tapauksia 1600- luvun lopulla - 1700- luvun alussa:

Iso reduktio – aatelisten lahjoitusmaitten peruutus (Kaarle XI).

Reduktio ei ollut aatelisten kannalta hyvä asia, mutta kruunun kannalta lisääntyneet verotulot talopojilta mahdollistivat ruotulaitoksen kehittämisen. Ruotulaitos oli edistyskäsittelyä, ja jälleen oli mahdollisuus uusiin sotiin myös 1700- luvun alussa. Tämän uuden sotastrategian seurauksena Kaarle XII, menestyi aluksi Narvan – ja Itämeren eteläosien taisteluissa, mutta sitten hän hävisi ”täydellisesti” ratkaisevan Pultavan taistelun lähellä Mustanmeren aluetta, Venäjän Pietari Suurelle.

Ruotsin suurvalta asema loppui silloin ja viimeistään ns. isoviha taisteluissa, jotka käytiin edellisten taistelujen jälkeen, ja nyt Suomen alueella.

Isoviha päättyi koko Suomen valloitukseen ja Stolbovan rauhaan 1721, jossa Ruotsi menetti 100- vuotta aikaisemmin voittamansa Käkisalmen, Inkerin ja Viron takaisin Venäjälle.

Taulu:

Ruotsin sodat, niiden vaikutus (näkyi 1700- luvulla), ohessa vielä **mm.1600- luvun puhdasoppisuus*** . Vaikuttiko mm. aateliisiin se, että suomalaiset osallistuivat (n. 60 %:n osuus sotajoukoista) jatkuviin Ruotsin sotiin.

Mm. vuosien **1520 -1719 aikana** isovihaan saakka, n. 200 vuoden aikana **20 sotaa**, **silloin oli** 142 vuotta yhteensä sotia ja vain 68 v. rauhaa, senkin jälkeen oli vielä 3 sotaa 1700-luvulla. Ne sodat olivatkin sitten jo Suomen alueella

Pikkuviha 1741- 43;

Pikkuvihassa Venäjä miehitti Suomen toisen kerran n. 40- vuoden aikana, sen jälkeen ns. vanha Suomi Pyhtäältä alkaen siirtyi Venäjälle.

Pikkuvihan voittaja Venäjän keisarinna Elisabet (1741–1762) teki Suomelle tarjouksen 1742 omasta itsenäisyydestä ja oman kuninkaan valitsemisesta.

Kuningas valittiinkin Turussa, mutta muutoin asia jäi kesken. (*Valittu kuningas oli samaa Hesseniläistä sukua kuin 9.10.1918 Suomen kuninkaaksi valittu Fredrik Karl Ludvig Konstantin von Hessen- Kassel*).

Tämäkin asia kuuluu ns. vaiettuihin asioihin.

Pietari Suuren tyttären Elisabetin tarjous Suomelle oli ns. suomalaisten aatelisten ensimmäinen mahdollisuus itsenäiseen Suomeen, mutta siihen suomalainen aatelisto ei ollut vielä valmis. Asia jäi kuitenkin kytemään (koska n. 36 vuoden kuluttua asiaan palattiin, ensin pääasiassa Sprengtportenin toimesta)..

Pikkuvihan seurauksena Ruotsiin valittiin Holstein- Gottorpin prinssi kuninkaaksi, joita myös Anjalan liiton aikainen Kustaa III myös oli. Vaatimus perustui pikkuvihan rauhanehtoihin, Venäjän Elisabetin vaikutuksesta.

Kustaa III – vallankaappaus 1772, jota tukivat Suomessa Sprengtportenin veljekset mm. Suomenlinnan valvonnalla. Kustaa III ei ollut suosittu kuningas aatelisten kannalta, viimeistään 1778 sodan aloituksen jälkeen syntyi kuningasta vastustava laaja oppositio Suomessa ja myös Ruotsissa.

Itsenäisyysaatteita syntyi Euroopassa USA:n itsenäisyysjulistuksen v. 1776 tietojen myötä.

Taulu:

Ruotsin heikkeneminen - kuningassuvun vaihtuminen pikkuvihan sotatappion jälkeen:

Politiikkaa, puolueet: Myssyt, Ruotsin jatkuvia sotia vastustavat /mm. suomalainen Horn vastusti hyökkäystä Venäjälle ja **hatut** halusivat revanssia, isovihan jälkeen jälleen uutta sota, - sota julistettiin 1741

PIKKUVIHA 1741- 43, (sota jälleen Suomen alueella). Venäjän Suomen valloitukset; rajasiirrot pieniä Pyhtää-Ruotsinpyhtää (AL), ehtoja*:

Kesarinna Elisabeth 1741- 1762 (Pietari suuren tytär)

1. Elisabetin tarjous Suomelle 1742- ks. AL:n pohja, tästä viimeistään itsenäisyys ajatukset aatelistille /mahdollisuus . Elisabetin ehdotuksesta mm. Suomen kuningas oli jo 1743 valittu Turussa; - samaa Hesseniläistä sukua kuin 1917 valittu Suomen kuningas. **1743 Friedrich Karl** oli Hessenin prinssi (Wisbaden / Frankfurt).

2. Elisabetin vaikutus Ruotsiin Hollstein – Gottorp kuningas suvun valintaan
Ruotsin kuninkaaksi 1743 → pikkuvihan **Turun rauhan** reunaehto* **PS. Holstein – Gottorpin prinssi Karl Peter Ulrich** (oli Elisabetin siskon poika)- josta , tuli Venäjän tsaari Pietari III, 1762 sen jälkeen **Katariina II Suuri 1762- 1796 (AL:n aikana)**

Suomalaisuus nousee - Ruotsin valta heikkenee:

ANJALA LIITON tarkoituksien suunnittelu alkaa, ja Ruotsissa taas uusi Hollstein - Gottorp – suku kuninkaille: **Venäjän Katariina II (1762- 1796) Elisabetin sisarentytär** , ja oli samaa Hollstein - Gottorp- sukua (Jyllanti- Lyypekki), kuin Kustaa III ja Aadolf Fredrik

Kustaa III (1771- 1792) vallankaappaus ja uusi hallitusmuoto ja **yksinvalta säädyltä (pääasiassa aatelisilta) 1772 (Sodasta päätti ed. säädylt 1789 saakka - sen jlk.**

Kustaa III). Valtion rahoitusta varten kuningas alkoi myydä viinaa, ennen viinanpoltto- oikeus oli aatelisilla ja talonpojilla.

Sprengtportenin veljekset auttoivat aluksi Kustaa III:tta - kapinassa
AL:n aika /alku; Sprengtporten n. 1770- 1789, USA:n tasavaltalaiset
 itsenäisyysajatukset leviävät Eurooppaan, ja Sprengtportenin kautta Suomeen

Sprengtporten 1740- 1819, Suomen itsenäisyyismiehiä

Sprengtporten oli ranskan-, ruotsin- ja suomenkielen taitava Suomessa syntynyt aatelinen.

Hän oli Savon prikaatin komentaja ja ymmärsi suomalaisen väestön kansalliset mahdollisuudet, sekä tiesi itsenäisen valtion muodostamiseen tarvittavat elementit, kuten mm. USA:n itsenäisyysjulistuksen sisällön.

Tavattuun Pariisissa 1778 Benjamin Franklinin, hän vakuuttui myös Suomen itsenäisyyshämmöllisyydestä. Tällaisia itsenäisyyttä tavoittelevia maita Euroopassa siihen aikaan olivat mm. Irlanti, Puola, Belgia ja Norja.

USA:n itsenäisyysjulistuksesta ja – sisällissodasta, sekä siihen liittyvästä Ranskan tuesta tietoinen Sprengtporten aloitti suunnittelunsa Suomen itsenäistämiseksi Ruotsista.

Hän halusi Suomeen tasavaltaa ja aluksi Venäjän tuella, samantapaisesti kuin USA:n itsenäisyyden takeena oli ollut Ranska (myös sotilaallisesti).

Hän perusti ensimmäisen ”Suomen armeijan” osittain omilla varoillaan ja oli vaikuttamassa Rautalammin upseerikoulun perustamiseen.

Sprengtportenin suunnitelmat kehittyivät 1788 mennessä, miten Suomi voisi erota Ruotsista. Hän suunnitteli myös toimenpiteet miten itsenäisyyttä toteutettaisiin, johon liittyy merkittävältä osin suomalaisten aatelisten keskinäisen sitoutumisen asiakirja, Anjalan liiton liittokirja 3.8.1788. Silloin hänellä oli jo valmiina mm. Suomen perustuslaki, jota ”muuten” käytettiin pohjana 1917 itsenäisen Suomen perustuslaissa, joka allekirjoitettiin Anjalan kartanossa.

Sprengtportenin merkittävät toimet itsenäisyyden suunnittelussa 1700- luvulla saivat myöhemmin aikaan vyöryn, joka aiheutti autonomian kautta Suomen itsenäisyyden.

Taulu

Yrjö Maunu Sprengtporten 1740-1819

1700- luvun aatelisten nationalistisuus* suomalaisetkin, vaikka aatelisten valta Ruotsin Kuninkaalta. Suomessa syntyneet suomalaiset - upseerit, aika on muuttunut (Sprengtporten huomasi mahdollisuuden ja tilaisuuden muuttamiseen).

Vapaaherra (kreivi), everstiluutnantti (kenraali) Yrjö Maunu Sprengtporten (1740-1819) oli Savon prikaatin komentaja. - erosi armeijan palveluksesta 1780 (-86 Venäjälle), suosittu johtaja upseeriston keskuudessa, jolla oli tavoite...(kotipaikka;

Gammelbacka, Porvoo- Seesta- Brahen linna) , -halusi erottaa Suomen Ruotsin hallinnasta (halusi Suomen itsenäistyvän (vrt. USA jne..). Venäjälle 1786...

→ Itsenäisyysaatteet Eurooppaan*(sovell.) USA:sta 1770-luvulla, vaikutuksia Suomen kaltaisille”kansoille”-----Irlanti- Puola/Liettua-Hollanti, Norja jne

Sprengtportenin yhteydet v. 1778 Yhdysvaltojen itsenäisyysmiehiin Pariisissa.

HUOM. USA:n itsenäisyysjulistus 1776 - Sprengtportenin tiedossa 1778. Myös suomalainen; Amerikan itsenäisyysjulistus allekirjoittajana yksi mm. suomalaista sukujuurta John Morton . Franklin lähetettiin Yhdysvaltain neuvottelijana Ranskaan.. -neuvotteli liittolaissopimuksen Ranskan kanssa Britanniaa vastaan 1778, USA Pariisiin rauha 1783. Yhteydet mm. USA-Hollanti, Irlannin- Liettuan- Puolan jne. itsenäisyys- miehiin , kenr. Potoki - Kossakowskin veljekset vastaavassa tilanteessa 1794, kapina epäonnistui. Sprengtporten yhteydet mm. B. Frankliniin Pariisin- vuosien aikana,

→ tasavaltalaiset uudet aatteet ja itsenäisyys puheet vaikuttivat Sprengtporteniin

→ Tästä syystä myös Suomelle itsenäisyysjulistus- perustuslaki . - Tätä tarkoitusta varten mm. Anjalan-liiton tehtävän ideointi. Kaukonäköinen suunnitelma: Suomen oman ”armeijan kokoaminen” sen aseistamista Brahenlinnassa omilla varoilla ja Rantasalmen – upseerikoulun perustaminen jne. Sprengtporten aikaansai vyöryn, joka myöhemmin johti Suomen autonomiaan ja lopulta itsenäisyyteen.

Gustaf Mauriz Armfelt 1757 (Juva)-1814 (TS)

AL:n taustaa; Mikä yhdisti Sprengtportenin ja G.M.Armfeltin ?

G.M.Armfelt matkusti 1788 yhdessä silloisen Savon prikaatin komentajan eversti Georg Magnus Sprengtportenin kanssa Pietarin ja Varsovan kautta Berliiniin liittyäkseen Preussin armeijaan (GMA:n isän esityksestä).

Armfelt ja Sprengtporten matka Strasbourgiin ja Pariisiin, missä heidän oli määrä pestautua Ranskan joukkoihin ja osallistua Yhdysvaltojen sisällissotaan (vrt. Koziuzko Puola-Liettua). Julkisesti GM Armfeldt ei ollut AL:n miehiä, vasta Suomen sodan jlk. Suomeen.

AL:n suunnittelijoiden yhteys USA:n ja muihin itsenäisyysajatuksiin oli perua Euroopasta –Pariisista.

Sprengtportenin **tietoisuus oli peräisin mm. em. matkoilta.** AL:n toiminta jatkui Sprengtportenin jälkeen Suomessa GMA:n sedän kenraali Armfeltin kautta, ja yhteyksillä oli ollut myös mm. Porthaniin (suomalaisuusajatukset - suomalaisuus tietoisuus siirtyi yhä vahvemmin aatellisille)

Fennofiilit suomalaisuusmiehet; Porthan – Juslenius jne. kytkentä AL:n.

SKS kansallisbiografia; Henrik Gabriel Porthan S 1739 Viitasaari, K 1804 Turku.

Henrik Gabriel Porthanin isän- isä oli(kauppias) Gustaf Purtanen. Äidinisä oli ollut Turun akatemian teologian professori Gabriel Juslenius ja tämän -veli tunnettu fennofiili, pyhien kielten professori Turussa, sittemmin Porvoon ja Skaran piispa (->) Daniel Juslenius → Juslenius Suomen ensimmäinen tunnettu fennofiili. Porthan herätti Suomessa suomalaisuuden –opp./ups.

Aurora salaseura perustettu 1770 , Porthan ja mm. Juslenius- Alopaeus- Ganander - Åbo-tidningar.

Porthan Saksaan Göttingeniin ja Hannoveriin 1779 (Sprengtporten/G.M.Armfelt- Euroopassa 1776-1780 (1786).

Porthanin suomalaisen aineiston kartoitus käsitti Turun tuomiokirkon niin sanotun **Mustankirjan (FMU) 1782 - 1788**. Perustavaa laatua tutk. S:ssa: maantieto/historia: Suomalaisten ja ruotsalaisten erot: oma kieli , vanha Kalevalainen perinne, vanha oma historia hahmottumassa.

→AL:n upseereilla ja aatellisilla uutta **tietoa** Suomesta ja suomalaisuudesta.

Lähde*: Jouko Vahtola Suomen historia s. 238 , Suomessa 1700-luvulla (lainaus).

- ****Porthania voidaan pitää varhaisnationalistina. Hänellä oli tutkimuksissaan suomalainen näkökulma ja hän osoitti tutkimuksillaan Suomen ja suomalaisuuden eroavan Ruotsista ja ruotsalaisista alkuperältään, historialtaan, kieleltään ja kulttuuriltaan...***

Anjalan liiton pääsuunnittelijat olivat Sprengtporten ja Jägerhorn, mukana kenraali Armfelt ja taustalla mm. Porthan.

Suomalaiset voisivat jo nyt n. 220 vuotta Anjalan liiton jälkeen nimetä Sprengtportenin merkittäväksi Suomen itsenäisyyden tavoittelijaksi tai esitaistelijaksi. Nyt vanha ruotsalainen historiakirjoitus kohtelee Sprengtportenia omalta kannaltaan maanpetturina, vaikka hän ansaitsisi objektiivisemmän suomalaisen näkökulman - itsenäisyysmiehenä.

G.M. Armfeltin veli kenraali Armfelt oli myös Anjalan liiton ensimmäinen allekirjoittaja ja itsenäisyysmielinen, kuten 113 muuta upseeria Suomessa. Suunnitelmaan sitoutuneita oli suurin osa sen aikaisista ns. Suomessa syntyneistä aatellisista, jotka olivat allekirjoittamassa Anjalan liiton liittokirjan 3.8.1778.

Samanaikaisista ja edeltävistä oppineista ja papeista mainittakoon mm. professori H.G. Porthan ja pappi/piispa Juslenius, jotka olivat suomalaisia (-myös keskenään sukua) ja olivat Suomen ensimmäisiä fennofiilejä, jotka levittivät vanhaa tietoa suomalaisista ja tietoa mm. suomalaisten omasta Kalevalaisesta historiasta mm. suomalaisille itselleen ja aatellisille.

Porthanin perustama Aurora – seura oli myös salaseura, jonka tavoitteena oli levittää väestölle, suomalaisten omaan identiteettiin liittyviä perusteita, siitä miten suomalaiset eroavat ruotsalaisista, mm. (suomen-) kielen ja suomalaisten oman historian- ja kulttuurin pohjalta.

Tämän asian edistämiseksi perustettiin salaseuroja Suomessa. Turussa toiminut Aurora- seura sai rinnalleen Jägerhornin perustaman aatelisten Valhalla - salaseuran (Suomenlinnassa), jotka jo silloin kaukonäköisesti tähtäsivät Suomen eroon Ruotsista (joka oli jo sen ajan separatismia).

Taulu:

Anjalan – liiton suunnittelu - tehtävät /avainhenkilöt

AL- itsenäisyysajatusten päämeklarit olivat Sprengtporten ja Jägerhorn (Armfelt/ Klick/ ..Porthan)

Walhalla – seura

Salaseura Suomenlinnassa yli 300- jäsentä, ennen AL:a, johtajana Jägerhorn vrt.

Aurora- seura, Porthanin salaseura- fennofiilit, sukulaissuhteet upseerien kesken ja oppineilla mm. upseeripiirit tiiviitä, oli olemassa uutta tietoa

AL:n suunnittelu ja tuki: Suomen ulkopuolella Sprengtporten ja ensimmäinen allekirjoittaja **kenraali Armfelt** (GMA:n setä), liittokirjan laatija oli kenraali Armfeltin sukulainen majuri **Klick**, allekirjoittajina 113 suomalaista upseeria (eli suuri osa suomalaisista upseereista 1788)

Itsenäisyysuunnitelmat ja asiakirjat:

Anjalan- liittoa edeltäviä itsenäisyysuunnitelmia ja asiakirjoja:

Yrjö Maunu Sprengtportenin kirje veljelleen 28.8.1783 (itsenäisyys ajatuksia)

Sprengtportenin Hollannin- Pariisin yhteydet 1776- 1778- 1780 (Ero) 1986 its. Ven. läh

AL- Upseerisalaliiton asiakirjat 1788

Liikalan nootti 9.8.1788 Keisarinna Katariina II:lle – Salaus ruots.)—K III:n tietoon

Anjalan liittokirja (ups. sitoutuminen)- tekstissä 3.8.1788, mutta allekirjoitukset lopullisesti kasaan vasta 12.8.1788 (113 upseeria) , Kuninkaan vastustusta

K.G. Armfeltin kirjeitä Kustaa III:lle, selvityskirjelmät, joissa puolustettiin Liikalan noottia ja upseerien toimintaa 12.8.1788- 25.8.1788 (Heyo:n Porthanin ja Caloniuksen kokoelmat)

Suomen armeijan upseeriston selityskirja 25.8.1788, uhkavaatimus kuninkaalle, laatijana Liikalan armeijan päällikkö, kenraali Armfelt, majuri Klick kirj. (Lundin yo)
 - perustuslakiehdotus ja ehdotus uudeksi hallitusmuodoksi (Sprengtporten)
 - suunnitelma vallankumouksen toimeenpanemiseksi
 - ruotsalaisten upseerien sitoumus 27.8.1788 (mukana mm. Anckarström)

J.A. Jägerhornin kirje Kustaa III:lle 30.11.1788

Liikalan nootti 9.8.1788, Keisarinna Katariina II:lle

Laatija majuri Klick, (lakimies- Armfeltin tyttären mies), Nootin välittäjä keisarinnalle oli **Jägerhorn** (- muutama päivä myöhemmin Kustaa III:lla Ruotsissa jo tieto- mutta osittain erilainen sisältö) **Karl Gustaf Armfelt, kenraalimajuri, komentaja**, Seb. von Otter eversti, J.H. Hästesko eversti, P. af Enehjelm Kevyen jalkaväen pataljoonan päällikkö, Otto Klingspor everstiluuatnantti, Karl H.Klick yliadjuutantti, G. von Kothén täällä olevan ratsuväen päällikkö (mm. Sprengtporten-Cronstedt , Jägerhorn taustalla). **Ohjeissa:**

Tietoja ei saa antaa ruotsalaisille. Sprengtporten itsenäisyysuunnitelmista tieto Venäjän suurlähettiläälle Hollannissa jo 1786.

Liikalan nootti 9.8.1788

ks. Kansakunta =Suomen kansa, AL:n itsenäisyystavoite näkyy peitetysti asiakirjasta (otteita)

Kaikkein nöyryn memoriaali

Kun me allekirjoittaneet, täällä olevien suomalaisten rykmenttien ja osastojen komentavat kenraalit ja päälliköt ----me Haminan muurien juurella ehdimme huomata, että oli ryhdytty toimiin, jotka ovat ristiriidassa kansakunnan oikeuksien kanssa, joita me kansalaisina katsomme olevamme velvolliset suojelemaan, yhtä hyvin kuin täyttämään sotilaalliset tehtävämme.Tästä vaikeudesta uskomme kuitenkin parhaiten selviytyvämme, kun olemme päättäneet alamaisesti ilmoittaa ..

koko Kansakunnan ja erityisesti Suomen kansan yhteisen, vilpittömän toivomuksen, että näiden molempien valtakuntien välillä säilyisi ikuinen naapurisopu...

Rohkenemme syvimässä alamaisuudessa alistaa Teidän Keisarillisen Majesteettinne mahdolliseen harkintaan, eikö pysyvä ja kummallekin valtakunnalle hyödyllinen rauha olisi siten parhaiten turvattavissa, että maamme saisi takaisin ne alueet, jotka sillä oli puoli vuosisataa ajassa taaksepäin*

→*1743 pikkuviha; Vanha Suomi /SL, ks. Kansakunta= Suomi

Saadaksemme tietää Teidän Majesteettinne armollisimman tahdon, voiko neuvottelu kansakunnan edustajien kanssa asianmukaisessa järjestyksessä tapahtua, lähetämme me kenraaliadjutantti, majuri Jägerhornin, ...että Teidän Keisarillisen Majesteettinne armollisin vastaus, jonka hän on saava, ratkaisee, saammeko me riisua aseet ja palata siihen rauhaan—

→ Keisarinna Katariina II suhtautui epäillen asiaan...muita huolia Liettua-Puola kapinat jne....mutta (Sprengtporten) vaikutus kasvoi Aleksanteri I :n aikana 1796 jlkn.

Ruotsin ja Venäjän välisen sodan lopettamista vaatinut ns. Anjalan liittokirja kirjoitettiin 3. elokuuta 1788 tässä kartanossa (12.8.1788).

Anjalan liiton keskeisiä henkilöitä olivat Johan Anders Jägerhorn, Karl Gustav Armfeldt, Robert Montgomery, Wilhelm Leijonstedt, Sebastian von Otter, Johan Henrik Hästesko, Axel Lejonhuvud, Per af Enehjelm, Otto Klingspor, Gustav von Kothen ja Carl Mannerheim sekä tärkeimpänä taustavaikuttajana Yrjö Maunu Sprengtporten Pietarissa 1786 alkaen...

Y.M. Sprengtporten ja G.M. Armfelt tunsivat toisensa hyvin mm. yhteisen Euroopan matkan 1778 aikana, jossa he tutustuivat mm. USA:n itsenäisyysliikkeeseen, G.M.A:n isä arvosti Sprengtportenia mm. sotilaana ja oli tämän hyvä tuttava, hän oli pyytänyt Yrjö Maunu Sprengtportenia opastamaan poikaansa.

Tällöin myös nuorempi G.M. Armfelt oppi tuntemaan Sprengtportenin ja hänen tavoitteensa Suomen itsenäistämiseksi.

Suomessa syntyneet aateliset ja upseerit olivat ”kaikki” jollakin tapaa sukulaisia tai ainakin hyvin tunsivat toisensa.

Tässä on yksi syy miksi Anjalan liittokirjan allekirjoittajiksi tuli niin suuri osa suomalaisista aatelisista. Allekirjoittajat olivat hyvin perillä yhteisestä tavoitteesta ja itsenäistymisen mahdollisuudesta, josta oli aateliston keskuudessa keskusteltu jo Pikkuvihan 1742 itsenäisyystarjouksesta alkaen. Myös Euroopan uudet tuulet ulottuivat myös suomalaisten tietoon (Montesgue jne.)

Anjalan -liiton asiakirjat on allekirjoitettu 3.8.1778, asiakirja oli upseerien / aatelisten välinen sitoumus:

Laatija oli majuri Klick, joka oli kenraali Armfeltin tyttären mies. Erinomaisena kynämiehenä tunnettuna hän laati myös Liikkalan nootin.

Anjalan (AL) liiton päämeklarit olivat Sprengtporten ja Jägerhorn, mutta 113 upseerin nimelistasta on mainittava myös mm. **Carl Mannerheim** (Suomen Marskin isoisän isä) sekä mm. kenraali Armfelt, joka oli **liittokirjan eli upseerien välisen sitoumuskirjan** ensimmäinen allekirjoittaja.

Kenraali Armfelt oli autonomian aikana merkittävää roolia vetäneen Gustav Mauriz Armfelt:n setä, joka ei ollut allekirjoittajien nimelistassa. Sprengtporten ja muut Venäjälle jo sitä aikaisemmin siirtyneet suomalaiset upseerit eivät tietenkään asiakirjaa allekirjoittaneet, mutta olivat hankkeen takana.

Liikkalan nootti 9.8.1788 lähetettiin Jägerhornin toimesta Venäjän tsaaritar Katariina II:lle, Suomen erityisaseman saavuttamiseksi Ruotsin ja Venäjän väliin. Sprengtporten oli jo tuolloin Venäjällä 1780 alkaen ja eronnut Ruotsin armeijasta, hän oli ikään kuin ”vapaa” toteuttamaan suunnitelmaansa. Määritelmänä oli, ettei ko. Liikkalan- nootin sisältöä saanut ”vuotaa” ruotsalaisten käsiin.

Taulu:

Anjalan kirja

Alkuperäinen Anjalan kirja on ruotsinkielinen ja sitä säilytetään Upsalan yliopiston kirjastossa (puuttuu allekirjoittajia). Anjalan liiton (julkinen) tavoite oli Kustaa III:n 1788 sodan vastustaminen, mutta todellinen tavoite oli itsenäisyys - Sprengtportenin johtamalla ryhmällä (toimintaa täytyi peitellä, ks. teksti)

TEKSTI: ----, **on meissä herännyt se oikealta näyttävä ajatus, että Ruotsin kansakunta onkin aloittanut hyökkäyksen. → Paitsi rakkautta isänmaahan... ja se uskollisuuskin, jonka me olemme kuninkaallemme vannoneet, meidät tätä uskaltamaan. ... omien etujen uhraamisen tai ainakin alttiiksi asettamisen uhalla. ... pyhällä valalla tämän kautta myöskin teemme keskenämme lujan liiton ja veljeyssopimuksen auttaa ja tukea toisiamme kaikissa yleistä tahi yksityistä turvallisuutta koskevissa asioissa.**

Anjalassa elokuun 3 päivänä 1788.

Anjalan liittokirjan allekirjoittajat (kuvat 3-sivua allekirjoituksia)

Sitoumus oli annettu ennen Liikalan noottia, 3.8.1788, allekirjoitukset 113 upseeria,

Uhkavaatimus kuninkaalle; ”suomalaiset upseerit ovat asettuneet Suomen kansan edustajiksi”, → Allekirj. nimien merkitys- kaikki sitoutuneet, myös ruotsalaisia upseereja /aatelisia

Anjalan- liiton nimi juontuu Anjalan kartanosta

Kartanon omisti aikaisemmin jo 1605 alkaen balttilainen Wreden suku, joka oli saanut ko. Anjalan alueen rälssilahjoituksena kuningas **Kustaa II Aadolf** lta, uskollisuudesta ja palveluksista kuningasta kohtaan. Kustaa II A oli antanut Kirkholman taistelun vuoksi vuonna 1605, rälssilahjoituksena n. 200:n talonpojan maita Wredelle (leskelle), josta sitten muodostui Wreden - Anjalankosken kartano.

Ks. mm. [Liukko - nimitutkimus](#), jossa Kustaa II Aadolf lahjoittaa Mikkelin Liukkolan säterikartanon alueet von der Pahlenille, 30-vuotisen sodan ansioista.

Wrede ei allekirjoittanut 1788 Anjalan liiton sitoumuskirjaa, ja oli yksi harvoista Suomessa syntyneistä ns. uskollisista aatelissuvuista Ruotsin kuninkaalle Kustaa III:lle.

Anjalan liittolaisten alkuperäinen asiakirja on Uppsalan kirjastossa (alla yksi versio allekirjoituksineen).

Allekirjoitukset osa / sivu 1 (Lähde: prof. A.R.Cederberg 1931).

[\(Mikäli AL- allekirjoitussivu 1 ei näy klikkaa tästä- tarkempi kuva PDF- hidas\).](#)

Frontkoden ^{Delegat} Clas Sjögren, Söderström
 A. Sjöman, Ahlman, Engström, Adami
 © Fredrik Uggla, H. H. Högberg, A. H. Högberg
 E. Högberg, Gustafsson, Björnström
 J. Högberg, G. H. Högberg, G. H. Högberg
 M. Högberg, H. H. Högberg, H. H. Högberg
 M. Högberg, H. H. Högberg, H. H. Högberg
 Gustafson, H. H. Högberg, H. H. Högberg
 © A. E. Gadolin, H. H. Högberg, H. H. Högberg
 © E. Högberg, H. H. Högberg, H. H. Högberg
 Carl Johan Kuuth, H. H. Högberg
 H. H. Högberg, H. H. Högberg, H. H. Högberg
 © Lars H. Palm, H. H. Högberg, H. H. Högberg

Taulu:**Sotaoikeudenkäynti**

Kapina päättyi jo syksyllä 1788, kuningas Kustaa III ”voitti” (k. 1792):
 Sotaoikeus maaliskuussa 1789. Suomalaisten upseerien tuomitseminen Tukholmassa
 maaliskuussa **1789- ja 90 (78) upseeria tuomittiin kuolemaan**, Klick, pakeni
 Pietariin 1788 lopulla, k-tuomio poissaolevana, vain yksi toteutettiin; eversti
 Hästesko

Selityskirjeet; allekirjoittajien puolustautuminen, tietenkin toiminnan kiistäminen –
 kuolemantuomion pelossa; upseerikapina = maanpetos

**Ruotsin vallan kannalta kyseessä oli maanpetos ja siksi AL:n miehet
 maanpettureita, sekä epäreiluja ja vaikeita ihmisiä, →Mutta; SUOMALAISELTA
 KANNALTA, kun tavoitteena oli Suomen itsenäisyys tai ero Ruotsista, se oli
 hyväksyttävää, kunniaakasta isänmaallista toimintaa, muuten ei itsenäisyys olisi
 ollut mahdollista**

Kustaa III:n oma info AL- kapinasta /-suomalainen näkökulma

KUNINKAAN TAVOITTEET, ko. tilanteessa ja sotaoikeudessa:

Mahdollisimman vähän tietoa valtion sisäisistä ongelmista ja syistä, miksi Suomessa
 ajettiin itsenäisyyttä. Valtion heikkoutta tai ongelmia ei saanut päästää julkisuuteen,
 siksi muunnettua totuutta tarvittiin: (asiakirjoja muutettu tai jätetty julkaisematta/
 osa arkaluontoisimmista on hävitetty).

Asiakirjojen erot- poistot- väitteet-kiistämiset historiakirjoitus: Nämä eivät saa estää
 tutkijoita / historiantkirjoittajia ymmärtämästä, että asiakirjojen julkistetut asiat- tai
 puutteet sekä tietojen ”pimittäminen” olivat kuninkaan kannalta tarkoituksellista
 tällaisessa tilanteessa ja em. kiistämiset olivat esitetty sotaoikeudelle puolustukseksi
 (kuolemantuomion pelossa)... →Todellisuudessa AL :n tavoitteena oli
 ITSENÄISYYDEN tavoittelusta, vrt. USA /Ranskan Montesque; valistusajan opit jne..:

**prengtporten halusi tasavaltaa, Klick maakunta ja Aleksanteri I autonomiaa, siksi
 Sprengtporten sai olla Suomen kenr. Kuvernööri vain vuoden .
 Mieli-pide-eroja A I:n kanssa.**

Sotaoikeuden asiakirjoja on salattu ja muutettu, jotta kapinasta ei olisi jäänyt
 negatiivista kuvaa Kustaa III:n toimista ja että Ruotsin valta oli niin heikoilla, että
 sillä oli sisäisiä ongelmia joita ei haluttu naapurivaltioiden venäjän- Tanskan tietoon.
 Sen vuoksi Anjalana – liiton toimista on historiakirjoitus ns. Ruotsinvallan
 näkemyksen mukainen, esim. Sprengtporten ja monet muut ovat tämän näkökannan
 mukaan maanpettureita jne.

Taulu:**TUOMIOT 1788 -79 ja merkitys:**

Kustaa III:n AL:n kapinan tuomiot: 90 tai 78 upseeria tuomittu kuolemaan. Esim. majuri, vapaaherra C. Mannerheim kuolemantuomio, armahdus, ei tuomiota. Mm. Jägerhornille 1789 KUOLEMANTUOMIO (poissaolevana). PS. Sprengtporten erosi Ruotsin armeijasta jo 1780

PÄÄÖSIN tuomioita ei täytäntöön pantu → armahdus. Mutta kuolemaantuomittu tuomittiin menettämään kruunulle kaikki omaisuutensa (vrt. noitatuomiot), täytäntöönpano tai maanpakoon. Ainoastaan eversti Hästesko tuomittiin kuolemaan Tukholmassa

Liittyy AL:n; Suomen sota: Amiraali Cronsted- tuomittiin Suomen sodan jälkeen kuolemaan (todellisuudessa oli AL-mies /Jägerhorin sukulainen)

Suomalainen näkemys pitäisi jo näkyä yli 200- vuoden jälkeen?

Silloin todettaisiin, että Sprengtporten ja Anjalan- liiton sitoumuskirjan allekirjoittajat olivat Suomen kannalta todellisia ja ensimmäisiä itsenäisyyden tavoittelijoita. Kustaa III murhattiin 1792 ruotsalaisen aatelisten Anckarströmin toimesta.

Anjalan liiton jälkeen monet armahdettiin, koska Ruotsi jatkoi sotimista ja tarvittiin ko. aatelistia, sodan upseereina. Esim. Anjalan – liiton sitoumuksen allekirjoittajista mainittakoon Klingspor, joka monen muun Anjalan liiton allekirjoittajan mukana joutui taistelemaan sitoumustaan vastaan, jonka täytyi vaikuttaa sodan lopputulokseen.

Anjalan liiton tavoitteena oli Suomen itsenäisyys Venäjän avulla.

Tämä onnistui kuitenkin vasta Suomen Sodan jälkeen ensiksi autonomiana, joka antoi Suomelle tarpeelliset ja riittävät eväät 1917 kansalliseen itsenäisyyteen.

Suomen sota 1808 oli Sprengtportenin suunnittelema:

Anjalan liiton asiakirjan allekirjoittajat joutuivat pakosta taistelemaan, entisiä ystäviänsä Sprengtportenia ja Jägerhornia (Klick) jne. vastaan, jotka nyt olivat Venäjän armeijassa. Tavoitteena näillä oli edelleen Suomen ero Ruotsista. Venäjä puolella olleet suomalaiset upseerit olivat paenneet Anjalan liiton kapinan seurauksia eli kuolemantuomioita Venäjälle, jo ennen sota-oikeudenkäyntiä 1789.

Taulu:

Anjalan – liiton toiminta lopetettiin – loppuiko suomalaisten itsenäisyysajattelu? AL:n toiminnan itsen. luonteesta on vaiettu, 1788- 1808 aik. historiaa on kirjoitettu ruotsalaisen historia- näkemyksen mukaan.
Sota 1788- 1790,
Ruotsinsalmen taistelut 1789 ja 1790

Amiraaali Cronstedt...Suomenlinna
Värälän rauha (ent. rajat).

Kustaa III murhattiin 1892 (aatelinen Anckarström)

SUOMEN SOTA: Miksi Ruotsi hävisi Suomen sodan 1808? →Anjalan liitto ja myös suomalaisten papiston, oppineiden ja aatelisten /upseerien sukulaisuus suhteet - läheisiä- pieni maa. Nyt Suomen säädyt; oppineet papisto ja aateliset/upseerit olivat perillä itsenäisyyden perusteista. Talonpoika ei enää ollut ns. etulinjassa AL:n aikana 1788, kuten oli ollut 1200- luvulta alkaen - 1500 – luvulle (Nuijasotaan saakka)

Suomen sota 1808. Sprengtporten laati hyökkäyssuunnitelman Suomen sotaa varten Suomen valtaamiseksi. Sodan aloitus 21. helmikuuta 1808. Ruotsin 1808 häviö Venäjälle. Minkä vuoksi tapahtui Suomenlinnan antautuminen? Miksi Suomen Sodan tappio oli ikään kuin selvä jo etukäteen, mutta se on mysteerio edelleen Ruotsille?

– Mikä oli syy, Suomenlinnan pohjolan vahvimman linnoituksen, antautumisen syy, ja mikä on ruotsalaisen historiakerronnan ongelma?

Amiraali Cronsted oli myös AL:n suunnitelmassa mukana, häntä ei tarvinnut lahjoa. Hän oli tietoinen AL:n tavoitteista jo aikaisemmin ja siten ns. myös sitoutunut AL:n tarkoitukseen, eli Suomen irtautumiseen Ruotsista. AL:n miehiä: Armfeltit - Jägerhornin sukua - myös Mannerheim- ko. sukua)

Sprengtporten Venäläisten hyökkäysoperaation pääsuunnittelija 1808.

Ruotsi menetti Suomen - Itämaansa lopullisesti → josta kansakunta...Porvoon valtiopäivät 1809→ Itsenäisyys..

Vanhan Suomen 1743 Venäjälle liitetty alue, palautus takaisin Suomeen Aleksanteri II /**Gustaf Mauriz Armfelt 1812** (vanha Pähkinäsaaren 1323 raja uudelleen Kivennavan Terijoen- Rajajokeen, sama rajajoki kuin Talvisodan 31.11.1939 alku.

Porvoon valtiopäivät 1809

Miksi Suomenlinna sittemmin antautui Suomen sodassa 1808

On selvää, että Cronstedt oli AL:n miehiä, hän oli Jägerhorneja äidinpuolelta, ja tunsikin hyvin mm. Spengtportenin itsenäisyystavoitteet. Monet upseerit olivat sitoumuskirjan lisäksi sukulaisia keskenään, niin myös Mannerheim.

Marskin isoisän isä Carl Mannerheim oli mukana Anjalan liitossa allekirjoittajana, siksi myös C.G. E. Mannerheim tunsikin vuoden 1788 Anjalan liiton itsenäisyystavoitteet.

Venäjä valloitti maan vahvimman linnoituksen Suomenlinnan- Viaporin niin, ettei yhtäkään laukausta ammuttu.

Venäjä voitti Ruotsin, sillä lähes kaikki Suomen upseerit olivat jollakin tavalla, joko sitoutuneet Anjalan liiton periaatteisiin tai olivat muutoin ko. upseerien sukulaisia ja tiesivät itsenäisyystavoitteista. Tähän ryhmään kuului myös kuuluisa Suomenlinnan komendantti vara-amiraali Cronstedt, joka oli Anjalan liiton pääsuunnittelijoihin kuuluneen Jägerhornin sukulainen.

Esimerkki ruotsalaisen näkemyksen mukaisesta historiasta:

Ruotsinvallan aikainen historiankirjoitus ihmettelee miksi Suomenlinnasta luovuttiin vapaaehtoisesti. Ei siinä tarvittu lahjuksia, kuten ruotsalainen tieto tai ”ihmettely” välittyä tänä päivänäkin ko. tapahtumasta. Ruotsalaisten aika Suomessa oli vaan päättynyt, jo Anjalan liiton kapinassa, vaikka silloin vielä Ruotsin kuningas voitti kapinalliset. Nämä samat kapinalliset olivat myös johtamassa Ruotsin viimeistä sotaa Venäjää vastaan, kun lähtökohtana oli jo vuodesta 1788 alkanut sitoutuminen Suomen itsenäistämiseksi, nämä Suomessa syntyneet aateliset/ upseerit eivät enää toimineet eivätkä halunneet toimia niin ”tehokkaasti”, että Ruotsi olisi voittanut Suomen sodan. Anjalan liiton tavoitteet toteutuivat pääosiltaan jo 1809.

Suomen sodan jälkeen Porvoon valtiopäivät ja Suomen autonomia

Sprengtportenin ehdotus oli Aleksanteri I:lle Suomen omasta perustuslaista ja siitä että Suomi muodostettaisiin erillisenä autonomisena alueena.

Tämä ajatus toteutui Suomen autonomiana, joka poikkesi mm. Puolan autonomiasta. Suomi oli erilliskansakunta, jonka Tsaari hyväksyi, koska suomalaiset olivat halunneet nimenomaan autonomiaa tai itsenäisyyttä Venäjän tuella, kun taas Puola oli jo aikaisemmin kapinoinut jatkuvasti Venäjää vastaan. Tämän vuoksi Puolan autonomia oli ”heikompi” kuin Suomen.

Suuri osa Aleksanteri I:n neuvonantajista oli sitä mieltä, että Suomesta pitäisi muodostaa vain yksi Venäjän maakunnista, eikä Suomelle tulisi antaa mitään erillisoikeuksia. Aleksanteri I:n valtiopäivät Porvoossa 1809 olivat kuitenkin pääosin Sprengtportenin käsialaa, jossa Suomi sai erillisen ja oman autonomian.

Sprengtporten nimitettiin ensimmäiseksi Suomen kenraalikuvernööriksi.

Suomalaisten saamat ”erillisoikeudet” herättivät laajaa vastustusta Pietarin hovissa, siksi myös niiden ajaja, Sprengtporten joutui vaikeuksiin Aleksanteri I:n kanssa.

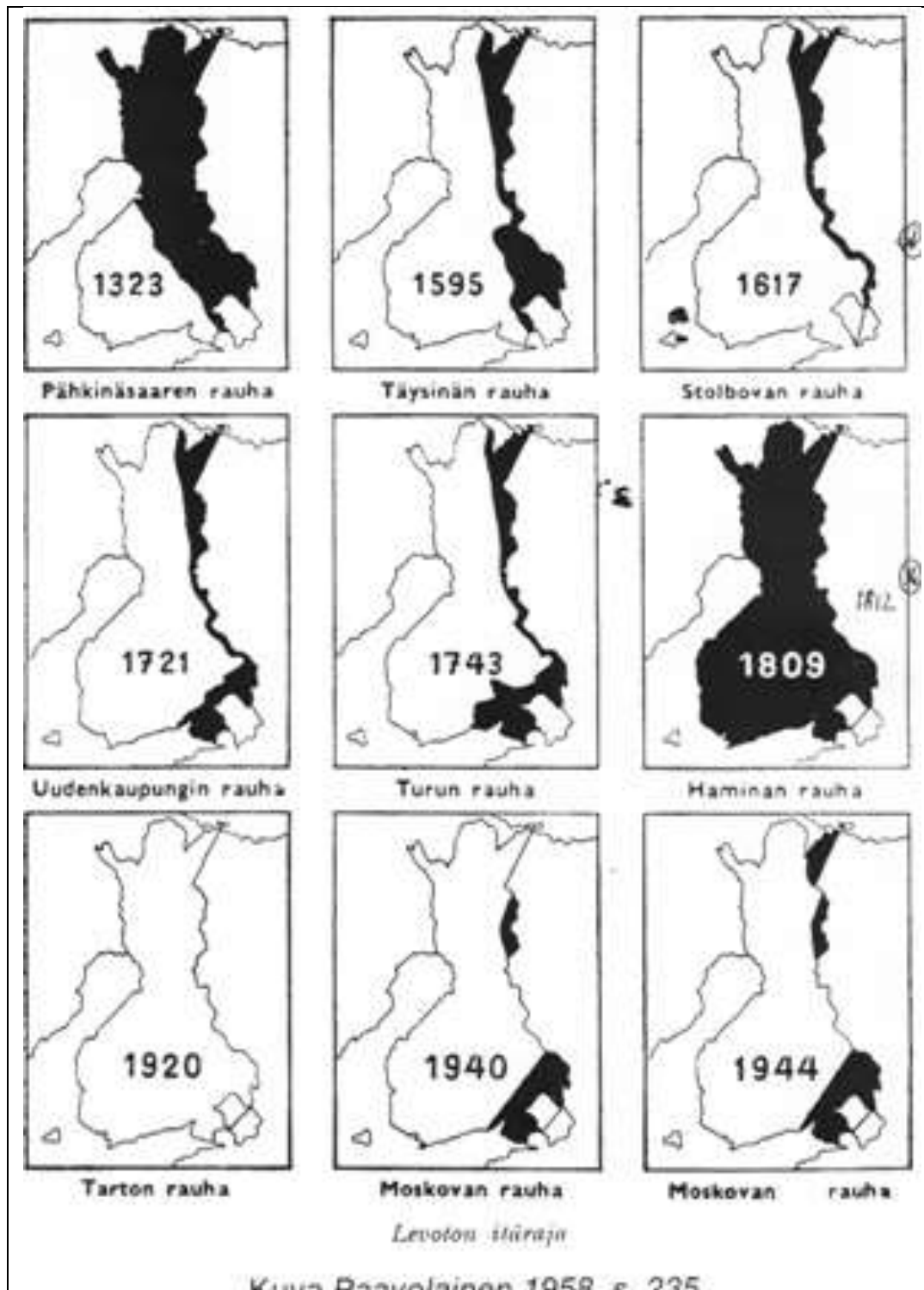
Sprengtporten ajoi tyylilleen uskollisena, edelleen omaa laatimaansa Suomen perustuslakiehdotustaan, jossa hän halusi Suomelle ”tasavaltalaista itsenäisyyttä” ja Suomelle omaa armeijaa jne. (vrt. USA /Ranska).

Suomen rajat ja rauhat (lähde: Paavolainen 1958)

Anjalan liiton vaikutus (Suomen sodan jälkeen); Stolbovan rauhan 1617 rajat tulivat Suomen rajoiksi 1812 (Armfelt) ja myös aluksi 1917 jälkeen...1940 saakka

Huom. Suomalaiskielisten väestöjen asutusraja ei ole koskaan ollut mikään allaolevan kuvan rajoista, se on ollut kivikaudella/ rautakaudella ja on edelleen paljon laajempi (ks. jääkauden jälkeiset alkuperäisasukkaat Euroopassa Alppien pohjois-puolella), siksi myös suomalaisuus säilyi ja on (yleensä) nykyisinkin olemassa...

([Mikäli karttasivu ei näy, klikkaa tästä](#) tarkempi PDFkuva- hidas)

Spregtporten olisi suomalaisen näkökannan perusteella mainittava yhtenä merkittävimmistä Suomen itsenäisyyden alkuunpanijoista.

Taulu:

Venäjän vaikutus Suomeen ja AL:n upseereihin

Spregtporten laati Aleksanteri I tekstit jne.

kreiviksi Venäjän aikana – ei introdusoitunut - oli kenraalikuvernöörinä.

G.M. Armfelt keisarin neuvonantaja, kreiviksi, vanha Suomi liitetty Suomeen 1812 Armfeltin peräänantamattomuuden avulla.

Mannerheim myös kreivilliseksi suvuksi 1824 Venäjän aikana – tuomittiin kuolemaan Anjalan liiton jäsenenä- armahdettiin, palasi Suomeen 1822 –

- Myöhemmin Venäjän tsaarin aikana, AL:n osallistuneen Carl Mannerheimin pojanpoika K.G. E. Mannerheim → kenrl. Puolassa jne.. > Suomen Marski

AL:n yksi pääjärjestelijä Jägerhorn af spurila maanpakoon → Saksaan

AL oli merkittävänä osana Suomen itsenäistymisprosessia

YHTEENVETO:

Suomalaisuus lähtee jatkuvuusteorian mukaisten suomalaiskielisten vanhasta ja omaperäisestä Kalevalaisesta kulttuurista ja jatkuvuusteorian mukaisesta Suomen alueen alkuperäisväestöjen omasta esihistoriasta ja historiasta.

Oma kieli, kulttuuri ja historia ovat oman kansakunnan perusteet, nämä suomalaisilla olisivat olleet jo rautakaudesta alkaen, jos olosuhteet olisivat olleet suosiollisia.

Suomalaisten identiteetti ja suomalaisuus perustuu talonpoikaisväestön keskuudessa säilytettyyn Kalevalaiseen kansanuskoon ja heidän vastustukseen vieraan vallan vieraskielistä aseellista maiminnoista vastaan ja myöhemmissä talonpoikaiskapinoissa 1500- luvun lopulle saakka. Kansallistunnetta on ollut myös kalevalaisen kansanuskon säilyttäminen jopa puhdasoppisuuden ns. noitavainojen läpi autonomian ajalle saakka. On merkittävää huomata, että 1600- luvulla Suomessa eläneet aatelistet eivät tunteneet suomalaisuutta, eivätkä olleet silloin vielä olleet ”suomalaisia”.

Suomalaisuuden levittäjiksi ryhtyivät suomalaiset varhaisnationalistit, oppineet ja papit, jotka ymmärsivät suomenkielisinä suomalaisten historia-, kulttuuri- ja kielelliset erot mm. ruotsalaisista. He levittivät em. tietoa mm. Suomessa syntyneille aatelistille, joiden tehtäväksi jäi ymmärtää, miten ko. valistuksen ajan USA:n ja Euroopan itsenäisyysajatuksia on sovellettavissa Suomeen.

Tämä aatelisten herätys alkoi jo 1740- luvun alussa ja kehittyi perustuslakiasteelle Spregtportenin ja Anjalan liiton suunnitelmissa, jo ennen Suomen autonomiaa ja varsinaista itsenäisyyttä 1917.

On kuitenkin huomattava, että aatelisten 1700 – luvulla tavoitteleva Suomen itsenäisyys, oli kehittynyt Suomessa syntyneille aatelisille hiljalleen. Tieto vanhasta suomalaisuudesta oli periytynyt suomalaisten talonpoikien ja oppineiden /papiston kautta aatelisille.

Eurooppalaisten /USA:n itsenäisyysliikkeen kehitys osaltaan vaikutti Suomen itsenäisyysajatuksen kypsymiseen, kuten Anjalan liiton pääsuunnittelijoiden Sprengtportenin ja Jägerhornin tavoite ja toiminta irrottautua Ruotsista Venäjän avulla osoittavat.

Taulu:

Historiankirjoitus?

Upseerien liittokirja/selityskirjeet- erilaisia, eri tarkoituksiin, puolustautuminen, tietenkin kiistäminen. →Kiistäminen ei poista sitä, etteikö kyseessä ollut itsenäisyystavoittelu (asiakirjojen suora tulkinta - virheellinen kuva- nyt edelleen virheellistä tietoa suomalaisten kannalta merkittävästä asiasta. Em. Seikat eivät saisi estää tutkijoita (ko ajan asiakirjat eivät aina riitä tai osoita, jos muutettu tai poistettu)/ tai historiankirjoittajia ymmärtämästä -että, em. kiistämiset olivat puolustautumista - ja että tässä AL- tapauksessa tietojen ”pimittäminen” oli kuninkaan kannalta tarkoituksellista (nyt yli 220 v. olisiko aika korjata).

1800 – luvun Suomi . Suomen kielen asema, vasta 1863/1922 saman arvoiseksi , Ruotsin kanssa – 1863 A II ja Snellman, Vrt. Viro-venäjä (Virossa ei samanarvoinen?)

Itsenäisyys: Sprengtporten- Snellman (Y-K) merkittäviä

Kirjallisuuden - Taiteen kultakausi 1800- luvulla, Suomen kansan vanhat runot (SKVR 1826), 1835 ja -49 Kalevala –Lönnrot, taide ...- musiikki Sibelius... muotoutui suomalainen identiteetti..→esim. S. Topelius vain suomenkieli (Koivuniemi- Helsinki)

Venäjäistämisen kausi alk. 1899 Manifesti, →1900-alussa Bobrikoff - Schauman X 1800- luvun lopulta alkaen; kansakunnan ainekset vahvistuneet, II- maailmansota → itsenäisyys

Oliko Suomella jo 1100 – luvulla olemassa kansakunnan perusteet?

Kyllä - sillä suomalaisilla oli olemassa ns. kansakunnan perusteet; suomalaisten Oma kulttuuri- ja mm. kieli vanhempaa kuin ruotsalaisten ja venäläisten.

Säilyikö suomenkieli ja suomalainen kulttuuri, kun Suomi siirtyi autonomiaan AL:n ja Venäjän avulla?

Kyllä- sillä suomalaisuus olisi hävinnyt ruotsalaisten hallinnon aikana Suomessa nykypäiviin mennessä (ks. nykyisten Ruotsissa olevien suomalaisten koulutus ja suomenkielen taito ja kielilakien erot Suomessa ja Ruotsissa, vaikka Ruotsissa on suhteellisesti huomattavasti enemmän suomalaista sukujuurta olevaa väestöä kuin Suomessa ruotsalaista sukujuurta olevaa väestöä (tai ko. kielistä).

Anjalan- liiton merkityksestä suomalaisuuden säilymisestä Suomessa:

VÄITE: Ruotsinvallan alla suomenkieli ja suomalaisten oma historia - ja kalevalainen perinne olisi kokonaan hävinnyt t. hävitetty (ks. kiristynyt linja alkoi jo 1600-1700-luvuilla, suomalaisuusmerkkien kitkentä /toimenpiteet, SL)

Loppuyhteenvedo (kysymyksiä ja vastauksia).

Miksi Anjalan liitto syntyi?

Mitkä olivat ne seikat jotka synnyttivät AL:n ?

Miten Anjalan liitto vaikutti Suomen kehitykseen (AL:n jälkeen)?

- Suomalaisuus ja Suomalaisten vanha oma historia ja – kieli sekä kalevalainen kulttuuri ovat ne perusteet mistä suomalaisuus kumpuaa
- Talonpoikien suomalaisuus, ruotsinvallan edustajien aatelisten vastustus 1100-1600, Suomen aateliset eivät olleet vielä suomalaisia, hyvin harva näistä osasi edes puhua suomenkieltä
- Oppineiden ja papiston 1600-luvun kasvanut tietoisuus suomalaisuudesta - ja kulttuurista, useimmat näistä osasivat puhua ja kirjoittaa suomenkieltä (tiedon välittäjänä mm. aatelisille)
- Aatelisten suomalaissyntyisyys 1600- 1700-luvulla (vaikka ruotsinkielisiä), kasvatti omaa ajattelua ja ”kansallistunnetta”
- Keisarinna Elisabetin (Pietari Suuren tytär) lupaus itsenäisyydestä 1842 on merkittävä sysäys aatelisten itsenäisyysajatuksille (esim. Suomen aatelisten valinta, Suomelle valittu oma kuningas 1742)
- Spregtporten hallitsi ranskan-, ruotsin- ja **suomenkielen**, oli Savon prikaatin komentaja ja oli perustamassa Suomen armeijaa ja oli erittäin suosittu Suomalaisten upseerien keskuudessa (vaikka ns. ruotsalainen näkemys toisin väittää ks. esitelmä)
- Spregtporten tiesi Elisabetin tarjouksesta ja samalla myös suomalaisuuden kehittymisestä mm. Suomen ensimmäisten fennofiilien ansiosta, suomalaisten

kuten Daniel Jusleniuksen ja Gabriel Porthanin (Karjalaisen kauppiaan Purtasen pojanpoika) välityksellä sekä 1700- luvun yleisestä kehityksestä, kuten muiden maiden itsenäisyysuunnitelmista (mm. USA), hän laati suunnitelmia Suomen erottamiseksi Ruotsista.

- Walhalla - ja Aurora salaseurat (Jägerhorn ja Porthan), joiden tehtävänä oli tuoda esiin suomalaisuuden perusteet ja erot ruotsalaisista, ja toisaalta miten asia toteutettaisiin (Walhalla- seura, oli naamioitu muurariseuraksi, koska seurassa oli ns. ruotsalainen valvonta (Kaarle herttua, Kustaa III:n veli).
- Yhteydet USA:n itsenäisyysliikkeen mm. Benjamin Franklinin 1776-1778 ja myöhempi 1783 Pariisin rauhan aikaiset USA:n itsenäisyysliikkeen edustajien henkilöyhteydet Sprengtporteniin
- Sprengtporten, ero Ruotsin armeijasta 1780 , ”vapaa” suunnittelemaan ko. tavoitteita
- Sprengtporten Venäjälle 1786- vaikutus sieltä AL:n tavoitteiden tiedot keisarinna Katariina II:lle
- Sprengtporten laati jo ennen Anjalan liittoa tarkemmat itsenäisyysuunnitelmat jo vuosien 1770-78 , jolloin hän hahmotteli Suomen perustuslakia, suunnitelman toteuttamiseksi perustettiin ensin Walhalla – seuralla, joissa myös Jägerhornilla oli merkittävä osuus (mukana myös mm. Armfelt, Mannerheim, Klick, Kligsporg jne...)
- Aatelisten / upseerien keskinäinen sitoumuskirja Suomen erottamisesta Ruotsista allekirjoitettiin Anjalan liittokirjan nimellä 3.8.1788 (tämä on alkuperäinen päivämäärä)
- Kustaa III yleinen ”poliittinen” vastustus, myös Ruotsissa, ne auttoivat mielialaa Suomessa AL:n perustamiseksi

Anjalan liiton jälkeen:

- Kustaa III murhattiin Tukholmassa 1792, ruotsalaisten aatelisten toimesta (Anckaström)
- Sprengtportenin 1808 vaikutus Aleksanteri I :n, mm. autonomia toteutui (Suomesta ei Venäjän maakuntaa) Sprengtporten halusi oman perustuslain, joka osittain toteutui – halusi Suomesta tasavaltaa (mm. Klick- maakuntaa) Sprengtporten Suomen ensimmäinen kenraalikuvernööri.

- Sprengtportenin perustuslaki oli pohjana, kun 1917 Suomen itsenäisyyden perustuslakia sorvattiin ja allekirjoitettiin Anjalan kartanossa.

Anjalan liitolla huomattava oli vaikutus Suomen itsenäisyyden toteutumiseen

14.1.2010 Seppo Liukko

Kysymyksiä ja kommentteja:

Risto Ihalainen:

Sprengtporten irtisanoutui aikanaan Ruotsin armeijasta ja myöhemmin vastusti julkisesti Kustaa III:n toimia ja siirtyi Venäjän palvelukseen - ei ollut helppo henkilö Ruotsille eikä Venäjälle

Sprengtporten ja Casanova tutustuivat Tsekin kylpylässä – kuuluisia miehiä molemmat omalla tavallaan.

Antoiko Klingsborg suosiolla periksi?

Seppo Liukko vastaus:

Sprengtportenin päälle kasattu kaikki negatiivinen, mitä Ruotsin näkemyksen mukaan on vain mahdollista.

Aleksanteri I hylkäsi myös Sprengtportenin, koska Sprengtporten ajoi ”liian” voimakkaasti Suomen itsenäisyyttä” ja joutui sielläkin sivuraiteelle.

Sprengtporten ajoi Suomen tasavaltalaista asemaa suhteessa Venäjään, kun Tsaarin venäläiset neuvonantajat ja mm. Klick ajoivat Suomea Venäjän maakunnaksi. Tämä lienee suurin syy Aleksanteri I:n ja Sprengtportenin myöhempään erimielisyyteen.

Klingsporgi jne. muutkin Suomen Sodan upseerit (Ruotsin armeijan palkkalistoilla) olivat olleet Anjalan liiton miehiä (sitoutuneita Suomen itsenäisyydestä), heille sotiminen vanhaa omaa periaatetta ja - sitoumusta vastaan oli ns. ”pakkotilanne- kuolemantuomion uhalla” Ruotsin upseereina. Myös Cronstedt antoi suosiolla periksi, kun oli Anjalan liiton läheisiä ja halusi ilmiselvästi

myös Suomen autonomiata tai itsenäisyyttä. Cronstedtia ei lahjottu, vaikka niin ruotsalaisen historian mukaan olisi tapahtunut, hän oli suomalaisena tietoinen Sprengtportenin ja Jägerhornin tavoitteista, joka sittemmin toteutuivat Suomen Sodassa 1808..

Risto Laitinen:

Mielenkiintoinen aihe

De la Cardie piiritti Moskovaa, Kaarle XII meni Pultavaan - sitten Napoleon hävisi myös ja sitten Hitler meni ja hävisi. Venäjä on ollut monen kohtalo.

Esko Kaarna:

Paljon ennen Anjalan liiton tapahtumia oli erilaisia toimia, jotka kiihtyivät Kustaa III aikana, hän oli omapäinen ja päättämätön

Kustaa III ei kyennyt estämään Venäjän tunkeutumista Haminaan - johtuiko tästä Liikkalan nootti?

Papisto ja oppineet levittivät tietoa suomalaisuudesta mm. aatelisille – Pariisista saadut opit vaikuttivat Sprengtportenin ajatuksiin itsenäisyydestä jo huomattavasti ennen AL:a. Tämä aatelisto oli jo ns. Suomessa syntyneitä, joilla oli itsenäisyys tavoitteet tiedossa, Liikkalan nootti tehtiin Anjalan liiton nokkamiesten toimesta Katriina II:lle ja silloin jo AL:n aatelisten sitoumus oli jo päätetty. Kustaa III oli epäsuosittu aatelisten keskuudessa myös Ruotsissa. Anjalan – liitto vaikutti suomalaisten upseerien ”tahalliseen” huonoon taistelutahtoon. Suomi oli jo 1788 alkaen AL:n sitoumusten perusteella siirtymässä irti Ruotsista, Suomen sodan lopputulos oli Sprengtportenin ja Anjalan liiton vaikutusta.

Jukka Yrjölä

Kuinka realistinen itsenäisyys ajatus oli lopulta verrattu vuosiin 1917-18 jolloin Suomi ja Viro itsenäistyvät. Silloin oli meillä valmis valtiokoneisto -Viro oli kuvernementti -Viron itsenäisyydestä tuli epävakaa. Suomessa ei ollut AL:n aikaan hallintokulttuuria.

*Pitää paikkansa- Suomi kasvoi autonomian aikana ”kypsäksi” kansakunnaksi siirtymään 1900- luvun alussa itsenäisyyteen mm. suomenkielistä virkakoneistoa oli olemassa jo (vasta) 1800- luvun puolivälin jälkeen (Snellman jne.) Venäjän vallan alla olleesta Virossa on selkeä ero Suomeen. Josta esimerkki 1800 – luvun puolivälistä; Suomessa oli mahdollista painattaa Venäjän vallan autonomiassa suomalaisten vanhojen Kalevala kansanrunojen yhteenveto (Lönnrot), joka koostuu Suomen kansan vanhoista runoista (SKVR), mutta Viron vastaava kansalliseepos **Kalevi Poik** piti painattaa hieman myöhemmin salaa Suomessa 1800- luvulla ja salakuljettaa sitten ko. kirja Virossa. Venäjän valta ja valvonta oli siis*

vahvempaa samanaikaisessa Virossa.

Nyt Viron itsenäistyttyä jäi Viroon 30%:n venäläinen vanha ns. ”isäntäluokka”, joka edelleen luulee olevansa Viron valtaeliittiä, mutta jolla ei kuitenkaan ollut enää valtaa (esim. Pronssisoturi tapaus). Suomeen verrattuna, meille jäi 1808 myös ”entinen isäntä-” eli ruotsinkielinen virkakoneisto, joka pitkään jarrutti mm. suomenkielisen koulutuksen saamista Suomeen.

Historiankirjoitus mm. Runebergin Vänrikki Stoolin tarinat olivat yksinomaan ruotsalaista näkemystä esim. Suomen sodasta. Silloin ei ollut J.L. Runebergilla tai muillakaan suomalaisilla riittävä tietoa Spegtportenin suomalaisista itsenäisyysajatuksista ja syistä miten Suomen sotaan vaikutti edelleen mm. Anjalan liitto, suomalaisten aatelisten / upseerien salaliitto irrottautumiseksi Ruotsista. Runebergin kirjoituksiin vaikutti silloin Kustaa III:n ns. ruotsalainen näkemys mm. Suomen sodasta ja siksi ilmeisesti meillä on edelleen virheellistä historiakirjoitusta. Useilla ruotsinkielisillä suomalaisilla oli toki suomalaisnäkemystä jo 1800- luvulla mm. Sakari Topelius, joka kirjoitti ruotsinkielellä, mutta on sanonut, että olemme suomalaisia ja Suomessa käytettävän kielen tulisi olla suomenkieltä.

© Teksti ja kuvat Seppo Liukko

PALUU SEPPO LIUKKO KOTISIVUN ETUSIVULLE:

[_ => http://www.elisanet.fi/liukkohistoria/](http://www.elisanet.fi/liukkohistoria/)